

Vážené dámy, vážení pánové,

O měnícím se klimatu dnes již téměř nikdo nepochybuje a jeho projevy jsou čím dál častěji zřetelné i u nás. Ačkoli žijeme v mírném klimatickém pásmu, zaznamenáváme během posledních let vyšší proměnlivost podnebí, častější extrémní jevy počasí, jako jsou bleskové povodně, vlny veder i četnější období sucha. Ve střední Evropě není sucho tradičním problémem, nicméně s postupující změnou klimatu mu budeme muset čelit stále častěji a především bude potřeba nalézt způsoby, jak se na nové podmínky adaptovat.

Proměny klimatu, společně s negativními dopady činnosti člověka - např. nadměrné či nevhodné využívání půdy, jsou hlavními faktory při tzv. procesu **desertifikace**, kterým je označována degradace půdy v suchých, polosuchých a suchých subhumidních oblastech. Podle odhadů dochází každý rok k úbytku až 24 miliard tun úrodné půdy a zhruba jedna třetina veškeré pevniny je ohrožena desertifikací. Důsledky desertifikace jsou jednak ekologické, spojené s ústupem rostlinných a živočišných druhů i celých ekosystémů, jednak sociálně ekonomické. Šíření pouští má přímou souvislost s chudobou venkovských oblastí a rizikem hladomoru. Těmto rizikům musí čelit miliony lidí ve velkých částech světa, ohrožené jsou zejména oblasti v saharské Africe, v Asii, Latinské Americe, Karibské oblasti a jižní Evropě.

Je však důležité si uvědomit, že mění se klima a z něj plynoucí negativní důsledky včetně desertifikace a degradace půdy jsou komplexním jevem, jehož příčiny ani důsledky nelze řešit pouze na národní ani regionální úrovni. Je potřeba usilovat o jeho globální řešení, proto byla dne 17. června 1994 v Paříži přijata **Úmluva OSN o boji proti desertifikaci v zemích postižených velkým suchem a/nebo desertifikací, zejména v Africe**. K dnešnímu dni přistoupilo k Úmluvě již 193¹ zemí z celého světa. S ohledem na závažnost problému degradace půdy vyhlásila Organizace spojených národů 17. červen Mezinárodním dnem boje proti desertifikaci a dekádu 2010 – 2020 Dekádou pouští a boje proti desertifikaci².

Podnětem pro přijetí Úmluvy OSN o boji proti desertifikaci byla Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, která se konala v Rio de Janeiru v roce 1992, na níž byly přijaty další dvě globální smlouvy - Úmluva o biologické rozmanitosti a Rámcová úmluva OSN o změně klimatu. Tyto tři úmluvy, které bývají nazývány úmluvami z Ria, jsou zaměřené na celosvětové environmentální problémy, které spolu velmi těsně souvisí a navzájem se ovlivňují. Je proto žádoucí mít na paměti tuto provázanost i při implementaci každé z nich a přijímat opatření, jež nebudou mít negativní dopady v jiných oblastech životního prostředí.

Posláním Úmluvy je boj proti desertifikaci a usilování o zmírnění důsledků sucha v postižených zemích zaváděním účinných opatření na národní, regionální i globální úrovni. V roce 2007 byl na 8. zasedání konference smluvních stran Úmluvy přijat **Desetiletý strategický plán a rámec pro posílení implementace Úmluvy na období 2008 – 2018**, který má zaručit efektivnější provádění Úmluvy a reflektuje aktuální vývoj především v kontextu intenzivního mezinárodního vyjednávání o režimu snižování emisí skleníkových plynů po r. 2012 a mezinárodního úsilí o radikálnější ochranu biologické rozmanitosti a ekosystémů. Hlavním úkolem následujícího, a zatím posledního, zasedání konference smluvních stran v roce 2009 bylo ukončení procesu vnitřní reformy, směřující k vytvoření optimálních podmínek pro plnění Desetiletého strategického plánu.

¹ V době závěrečných příprav Sborníku přistoupil k Úmluvě další stát, Irák. K 26. 8. 2010 má Úmluva již 194 smluvních stran.

² Rezoluce Valného shromáždění A/64/201.

Česká republika je smluvní stranou Úmluvy OSN o boji proti desertifikaci od roku 2000. Nepatří mezi země postižené desertifikací, řadí se proto k tzv. nastupujícím dárcovským zemím, jejichž úkolem je podporovat postižené smluvní strany, zejména rozvojové země, v implementaci Úmluvy. Povinností všech smluvních stran je podávat pravidelné zprávy o plnění Úmluvy, o přijímaných opatřeních a probíhající mezinárodní spolupráci. Letos proběhne již čtvrtý cyklus reportování smluvních stran o naplňování Úmluvy, Česká republika bude odevzdávat svou třetí národní zprávu.

Smluvní strany Úmluvy se dělí na několik regionálních skupin, které jsou zařazeny do samostatných příloh Úmluvy, reflektujících specifické problémy jednotlivých regionů: Afrika, Asie, Latinská Amerika a karibská oblast, oblast severního Středozeří a střední a východní Evropa. Přestože se Česká republika neřadí mezi státy postižené desertifikací, úzce spolupracuje s postiženými zeměmi Přílohy V Úmluvy seskupující země střední a východní Evropy.

Společně se sekretariátem Úmluvy a s finančním mechanismem Úmluvy – tzv. Globálním mechanismem - Česká republika aktivně podporuje naplňování Úmluvy v rámci regionu formou **regionální iniciativy pro mobilizaci finančních zdrojů k posílení implementace Úmluvy OSN o boji proti desertifikaci v zemích střední a východní Evropy**. K této iniciativě se v Brně v roce 2008 uskutečnil seminář pro experty zemí střední a východní Evropy, který byl věnován způsobům získávání finančních prostředků pro projekty zaměřené na ochranu půdy proti degradaci. Před 14 dny se na Ministerstvu životního prostředí uskutečnil další seminář v rámci této iniciativy, jenž byl zaměřen na tvorbu národních akčních programů implementace Úmluvy v zemích střední a východní Evropy a sjednocení těchto programů s cíly Desetiletého strategického plánu Úmluvy.

V rámci své zahraniční rozvojové spolupráce se Česká republika podílí na pomoci postiženým státům formou rozvojových projektů, na kterých se podílí státní i soukromý sektor, univerzity a výzkumné instituce. Protože disponuje bohatými zkušenostmi v oblastech geologie, hydrologie, pedologie, lesnictví aj., může Česká republika kromě finančních prostředků poskytnout kapacity, vhodné technologie, know-how či informace.

V květnu letošního roku přijala vláda **Koncepci zahraniční rozvojové spolupráce na období 2010 – 2017**, která definuje priority a cíle České republiky pro dalších sedm let a identifikuje prioritní země, se kterými bude spolupráce probíhat. Jednou z důležitých oblastí, ve které bude Česká republika poskytovat pomoc rozvojovým zemím, je ochrana životního prostředí, v níž budou zastoupené i projekty související s ochranou půdy, ochranou vodních zdrojů a dalšími oblastmi, které se desertifikace a degradace půdy dotýkají.

Ačkoli Česká republika nepatří k zemím postiženým desertifikací, trpí vysokou mírou **degradace půd** - z celkové rozlohy půd v ČR lze až třetinu zařadit do kategorie „zranitelné“. Zranitelné půdy ohrožuje především vodní a větrná eroze, kontaminace půd vlivem starých zátěží a nadměrného užití průmyslových hnojiv, zhutňování půdního podloží vlivem velkovýrobní mechanizace, aj.

Ochrana půdy je v České republice tradičně řešena kombinací několika zákonů podle způsobu jejího využívání. Těmito nástroji jsou zákon o ochraně zemědělského půdního fondu, zákon o lesích a stavební zákon, který řeší otázky územního plánování. Problematika ochrany půd je provázána také s ochranou přírody, vodních a jiných přírodních zdrojů, proto byla přijata řada dalších opatření, která zdůrazňují význam integrovaného přístupu při řešení těchto problémů. Můžeme uvést alespoň Státní politiku životního prostředí na období 2004 – 2010, Strategii biologické rozmanitosti či Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu a na něj navazující Politiku ochrany klimatu v České republice, kterou dokončuje Ministerstvo životního prostředí. Na počátku letošního roku schválila vláda Strategický rámec udržitelného

rozvoje, který definuje dlouhodobou strategii v kontextu mezinárodních závazků, jež Česká republika přijala v souvislosti s členstvím v Evropské unii, Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj a Organizaci spojených národů. V listopadu 2009 byla přijata Aktualizace Státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky, která reflektuje strategické dokumenty v oblasti ochrany životního prostředí a formuluje dlouhodobé cíle a opatření nezbytná k jejich dosažení.

Na úrovni Evropské unie zatím chybí legislativní nástroj, který by zaručoval ochranu půdy ve všech členských státech Unie. Již od roku 2006 probíhá na toto téma diskuze, kterou odstartovala Evropská komise předložením Tématické strategie ochrany půdy. V návaznosti na tuto strategii poté Evropská komise vypracovala návrh **směrnice Evropského parlamentu a Rady**, kterou by byl vytvořen legislativní rámec **pro ochranu půdy**.

Cílem návrhu směrnice je harmonizace systému ochrany půdy v členských státech EU, která by měla zaručit komplexní ochranu půdy na území Společenství a její udržitelné využívání. Směrnicí by měla být přijata minimální společná pravidla pro ochranu půdy pro celé Společenství tak, aby byl mezi členskými státy zajištěn soudržný přístup. Dosavadní systém ochrany půdy v členských státech se v mnoha oblastech liší a pouze 9 z 27 členských států EU má zvláštní právní předpisy na ochranu půdy. Projednávání návrhu je proto značně problematické a přijetí směrnice, které již od roku 2006 blokuje několik evropských států, bude vyžadovat kompromisní řešení zohledňující rozdílné výchozí podmínky národních systémů na ochranu půdy v členských státech.

Z návrhu směrnice plynou zejména závazky pro členské státy v oblasti prevence ochrany půdy proti degračním procesům a možnému znečištění půdy kontaminujícími látkami, identifikace rizikových oblastí z hlediska ochrany půdy a přijetí potřebných opatření a národních strategií.

Abychom byli schopni efektivně chránit půdu i další složky životního prostředí, musíme především znát jejich zákonitosti a mít dostatek informací o komplexních procesech, které životní prostředí ovlivňují. Proto bych chtěl poděkovat Mendelově univerzitě a Regionálnímu referenčnímu centru za přípravu tohoto semináře, který přispěje k osvětě a snad i k řešení problému, který představuje sucho a jeho dopady na naše životní prostředí.

Děkuji za pozornost